

ΕΝΑΣ ΑΛΗΘΙΝΟΣ ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ μέσα απ' τις επιστολές του

Άγιος Ευγένιος Γιαννούλης (τέλη 16^{ου} αι. – 1682 μ.Χ.)

Κουτσαίνοντας κι αγκομαχώντας κατάφερε να βγει στην πύλη της Μονής. Δεν είναι μοναχά τα γηρατειά κι οι κόποι της πολύπαθης ζωής του, που μέτρησαν μ' απλοχεριά τα σημάδια τους στο σώμα του, είναι κι ότι τυφλώθηκε πια, σκοτίστηκαν τα μάτια του κι η Γούβα είναι ήδη ανήλιαγη και σκοτεινή. Σιιά θανάτου είναι, διαθέσιμη για οικιστές μόνον σαν τον Ευγένιο – πώς να μη σκοντάψεις αλλιώς στα σκοτάδια του θανάτου, αν δεν φέγγεις της υπομονής την άσκηση;

Ώρα πολύ περίμενε, αλλά τίποτα. Δεν εφάνη κανένας χριστιανός, να βαστάει δεμάτι χαρτιά στα χέρια, να του δώσει κι αυτουνού ένα γράμμα. Να μην τον θυμήθηκε, άραγες, κανένας φίλος, να του γράψει δυο κουβέντες; Κι αν υποφέρει να στερείται απ' όλα τ' αγαθά και τα φαγιά του κόσμου, απ' των φίλων του την έγνοια πώς να ζήσει χώρια; Δεν το έλεγε και το ματάλεγε, ότι αυτός τη φιλία τη βάζει πάνω απ' όλα; Ότι η κνίσα των καλών που του 'καμαν οι φίλοι του δε φεύγει απ' τα ρουθούνια του ποτέ, όσο και να πολυκαιρίζεις; Και δεν τ' απέδειξε τούτο; Ποιος άλλος στ' αλήθεια άντεξε τόσα χρόνια πλάι στον οργίλο και θυμώδη και μελαγχολικό Κορυδαλλέα μ' όλα του τα χούγια; Τώρα; να τον ξέχασαν; Όχι, όχι! δεν τον ξεχνούν οι φίλοι του τον Ευγένιο. Μήτε κι αυτός τους αλησμονάει ποτέ – μη σώσει και τους αλησμονήσει! Ίσως ν' άργησε να φτάσει ο κομιστής των γραμμάτων στ' Άγραφα, όπως έκαμε και με το γράμμα του παπα-Τιμόθεου του φίλου του, που το βάσταξε ο βλοημένος όσο κι η εγκυμονούσα ίππος το πουλάρι της. Αλλά την όντως αγάπη και τη φιλία την ευαγγελική, που ενσημάνθηκε στις ψυχές των φοβούμενων τον Κύριο, δεν μπορεί να την μεταβάλει ποτέ του ούτε κι ο χρόνος στο μηδέν, μήτε κι η απόσταση να τη σαλέψει, μηδέ άλλη τινά αιτία.

Πρέπει να γυρίσει πίσω στο κελί, αρκετά περίμενε γι απόψε. Θα ξανάβγει ταχιά στην πόρτα για καρτέρι, να τον δει από μακριά όποιος φέρνει τα γράμματα, να του τα δώσει γρήγορα. Πιάστηκε απ' τις πέτρες της μάνδρας που εξείχαν και κίνησε με δυσκολία. Πέρασε πρώτα απ' το μαγειριό – τι μαγειριό δηλαδή, λες κι είχαν τίποτες να μαγειρέψουν στον παγιράμβιο βίο τους; Ξεσέπασε το καταμαυρισμένο απ' τη φωτιά ταψί κι έφαγε λίγη κνράμβη ψητή. Εφές έφαγαν την κνράμβη ταριχευτή, προψές με νερό κι αλάτι και σήμερα την ψήσαν. Αλλά μπορούσε να κάμει ο γέροντας κι αλλιώς; Ήθελε τώρα δα να πει ένα ποτήρι κρασί, ναι, τ' ομολογάει, αλλά μπορεί να ταιριάζει το γερούσιο αίμα του σταφυλιού με τούτο το λάχανο; Αχ! κι αυτό το ποτάμι, μόνον για να ροχθεί και ν' αλαλάζει μαζί με της νύχτας τα τσακάλια, τους μηλοφόνους λύκους και τις στυγερές αριούδες και να καθρεφτίζει τους γύπες και τους ικτινούς της ημέρας είναι. Δε θα 'χε κι αυτό όπως όλα τα ποτάμια ένα ψαράκι, έστω ένα, να το πιάσουν οι μαθητάδες, να το ψήσουν του γερο-δασκάλου τους, ν' αναπαυτεί λιγάκι; Ούτε κατηραμένο να γίνουν τα ψάρια του λιθάρι να 'ταν κι είναι μόνον λιθοφόροι! Νεκρά θάλασσα κανονική! Μήπως κι η γης τους; Αυτή δε θα φύτρωνε δυο κλήματα, να τους κρεμάσει απάνω δυο σταφύλια ή δε θα γλύναινε σε καμιά συιά ένα σύκιο, το γλυκερώτατο τούτο φρούτο, που το στερήθηκε τόσο;

Και να 'ταν μόνον αυτά... Τώρα που νυχτώνει, πόσο θα 'θελε να βγει έξω να περπατήσει, όπως κάνει τη μέρα, ειδικά το καλοκαίρι, που ποτίζονται όλα τα γύρω της Μονής απ' το

καλλίρροο και κρυερό νερό τους και γίνονται χλοερά κι επίχαρι, κάνοντας και τους περιπάτους τους γλυκερούς κι ευθύμους! Να σταθεί έπειτα και να παρατηρήσει με προσοχή τον Αρχτούρο και την Άριτο, τον Πάλο κι όλα τα συναφή, που 'μαθε με τόσους κόπους, χρόνους ολόκληρους κοντά στους δασκάλους του και τα στερείται παντελώς! Απ' το Μοναστήρι του μπορεί να δει μόνον το αστροθέτημα του Ταύρου, τον Κύνα και τον Ζωδιακό κι αυτά όχι πάντα. Όλα τ' άλλα του τα κρύβουν τα βουνά, βήλα στις σοφίες του κόσμου τούτου. Κι αυτός ο ήλιος ακόμα, του κρύβεται. Τον βλέπει σαν από καπνή, αντί να χαμηλώσει, να γίνει λυχνάρι ημέρας και νυκτός πάνω απ' τα διαβάσματα και τα γραψίματά του, τώρα που μέστωσε σα γέρος. Τον ουρανό, ούτε κι αυτόν μπορεί να δει περισσότερο της αλώαδος, εκτός απ' το λίγο απόστημα.

Ανακλίθηκε στον οντά του ο γέροντας κι ανασύρθηκε ο νους του στην αθλία πατρίδα, που στενάζει επιθανάτια, δέσμια και σιλάβα της αμαθείας. Και στενάζει κι ο Ευγένιος μαζί, που ως δάσκαλος αληθινός κατακαίγεται από έρωτα πνευματικό κι αγάπη ένθεη πολλή κι ασύγκριτη για τους μαθητές του και τον κόσμο όλο. Αχ! από πόνο σε πόνο την πάει την καρδιά του η αμάθεια όπου ενέσηκψε στο γένος. Και τα μαθαίνει όλα, βέλη ακονισμένα πάνω στους διδασκαλικούς του πόθους μπήγονται στην καρδιά του οι φαρμακερές ειδήσεις. Πώς να το κατακάνει δα ότι στην πατρίδα του, την Αιτωλία, είναι τόση η αγραμματοσύνη, που γίνηκαν οι συντοπίτες του αναλφάβητοι και παντελώς βάρβαροι, ότι δεν διαφέρουν πια στην ομολογία της πίστης τους απ' τους αλλόφυλους; Πως; Πως, ότι ο παπάς εκεί αφήνει να φεύγουν παιδιά αβάφτιστα κι αλειτούργητα κι ότι όπου φανεί κανένας ιερέας γίνεται ωσάν εκφόβητρο κωμικό ή τέρας τραγικό; Τις ζει κι ο ίδιος τις βαρβαρότητες του κατακτητή στο πετσί του, ξέρει όμως ότι ένα πράμα δεν αφαιρείται από εχθρό, η αρετή. Αυτή διδάσκει στους μαθητές του, αυτή θέλει να διδάσκουν κι αυτοί. Και παραγγέλλει στους χωριανούς να 'χουν όλα τα αγαθά και τις αναπαύσεις στους δασκάλους τους, γιατί θέλει η παιδείση κι η φροντίδα της γνώσης του λόγου κι η επιμέλεια των μαθημάτων ησυχία κι αταραξία και νου ανενόχλητο από τις περιστάσεις. Να μην αποκάμουν οι δάσκαλοι να λένε στα παιδιά να μην έχουν τον νου τους στα ρούχα και τα ρέοντα και ευτελή, να μην ακούν μήτε και να μιμούνται τους απαιδευτους, να μην κάθονται όλο στο σπίτι στερώντας τον εαυτό τους απ' τη συνομιλία με τους σοφώτερους και πεπαιδευμένους, αλλά να έχουν πάντα προ των οφθαλμών τους την τελειότητα της ψυχής, την γνώση των θείων, που μας ξεχωρίζει απ' τα άλογα τα ζωντανά, να γυμνάζονται λίγο - λίγο στην αρετή και συν Θεώ να προκόπτουν μέρα τη μέρα. Η νιότητα πρέπει να μνημονεύει συνεχώς τα έσχατα και να φιλοσοφεί, να φιλοσοφεί γνησίως την ματαιότητα των ανθρωπίνων. Και να μη σκιάζονται οι δάσκαλοι να μαλώνουν τους μαθητές τους όταν χρειαστεί, κινούμενοι απ' την αγάπη τους. Γιατί, αν τα πατριικά σπλάχνα παρακινούν τους γονιούς να μαλώνουν τα παιδιά τους, ο όντως αληθινός δάσκαλος δεν έχει διόλου λιγότερα σπλάχνα απ' αυτούς. Ο δάσκαλος, βέβαια, μόνον ένα σπυρί μπορεί να σπείρει κι ο μαθητής μόνον να σπουδάξει πάντοτε τα καλά μπορεί. Το δέντρί είναι του Θεού δουλειά. Το τέλος των καλών μόνον η θεία χάρη το φέρνει. Το ξέρει καλά απ' την δική του μαθητεία ο Ευγένιος αυτό. Μπορεί να μην του το 'δειξε ο δάσκαλός του στα φιλοσοφικά, ο Κορυδαλλέας, αυτός τόσα ήξερε, τόσα του 'πε –σχωρεμένος να 'ναι. Του το 'γραψε στα χέρια κόμπο – κόμπο το κομποσκοίνι του και του το πότισε στάλα – στάλα τ' αλμυρό νερό της κιάμβης – γλυκειά η νοερά λατρεία!

Τι 'θελε και τα θυμήθηκε τώρα αυτά; Τον πήραν τα κλάματα τον γέροντα κι ανάγυρε λίγο, να ψάλλει τ' απολυτίκιο της Αγίας του Μοναστηριού, της μάρτυρος Παρασκευής. Τον άκουσαν οι μαθητές του που 'κλαιγε, αφουγκράστηκαν μυστικά τ' αναφιλητά του όταν έλεγε «όθεν προχέεις ιάματα και πρεσβεύεις υπέρ των ψυχών ημών», αλλά δεν πήγαν εκεί να τον 'μποδίσουν, μον' άρχισαν να κλαίν' κι αυτοί μαζί του. Πόσες και πόσες φορές εξάλλου του βάσταγαν το κερί και των δικών τους πόνων μπροστά απ' την εικόνα της Αγίας στο καθολικό, να γίνονται τα δάκρυα ασήμια καθώς στάζανε στο ιλαρόφως του, να θησαυρίζουνε το λάκκο της κακής πτωχείας!

Τον Ευγένιο δεν τον γνοιάζει η φυσική φτώχεια της Γούβας κι οι στερήσεις του εκεί... Δεν πονάει γι αυτά, δεν περισσεύει πόθος να τους τον δώσει. Η εγγρατεία είναι σπουδαίο πράμα, λέει και ξαναλέει. Και ξέρει και την χρησιμότητα και την αναγκαιότητα της εγγρατείας. Γιατί, αν η σωματική εγγρατεία είναι χρήσιμη αδερφή της πνευματικής, η πνευματική είναι αναγκαία και πολύ διαφέρει του χρήσιμου το αναγκαίο. Κι αυτός εγγρατεύεται από πολλά στη Γούβα και πρώτα απ' όλα απ' όσα θέλει ένας φιλόσοφος για να θρέφει τη λογική.

Είναι, όμως, φιλόσοφος αυτός; Ναι! είναι! Μα δε χρειάζεται πια να θρέφει τη λογική, να τη θεριεύει, για να κλείνει μέσα της σμικρό το Θεό. Κι όχι μόνον το Θεό, όλους κι όλα εκεί να τα κλείνει —κι αν δεν χωρούν ή περισσεύουν, με το ζόρι- απόκαρδα κι απάνεμα κοινωνίας. Τώρα, στη βαθύσκιωτη Γούβα, παλεύει σε μαρμαρένια αλώνια μέρα και νύχτα με τον εαυτό του, γίνηκε στρουθίο σε δώμα μοναχικό κι ερημικός πελεκάνος, ξένος απ' όλα του τα πριν, μαθητής σ' άλλο μάθημα πια, στο «γνώθι σαυτόν». Όχι πως μισεί τον εαυτό του, μ' άλλο έχει να παλέψει, με της φιλαυτίας το τέρας. Να το πιάσει στα χέρια, να το βάλει κάτω και να το κάμει αρνί άκακο, φιλοθεϊα και φιλανθρωπία, αγάπη αληθινή να το κάμει.

Χρόνια ολόκληρα του πήρε να προσπαθεί ν' ανάψει το καντήλι της ανακάλυψης, να παίρνει λάδι απ' το γερο-Πλάτωνα και νερό απ' τον Αριστοτέλη, αλλά φως πουθενά... Κι ο Πλωτίνος άφαντος κι οι Στωικοί επίσης, να 'ρθουν να του δώσουν ένα σπίρτο, κάτι, τι σόι φίλοι είναι — δεν τον εγκατέλειψαν, στέκουν παρέκει του σαβανωμένοι με χάρτους αναπαντησίας ερώτων και τυλιγμένοι με φυτίλια παράκλισης σπίθας έστω φωτός. Κι εκείνος ο Κορυδαλλέας, δε θα του το μαρτύραγε, ότι ο Θεός δεν ανακαλύπτεται, αλλά αποκαλύπτεται; Αλλά φυτίλι σβηστό πας στη Γούβα, ώσπου σε μια στιγμή γιομίζεις Φως. Φως, Φως, παντού Φως. Τα πάντα Φως.

Ο Ευγένιος δεν έπαψε ποτέ να 'ναι φιλόσοφος. Μόνον που τώρα είναι άλλου είδους φιλόσοφος, φιλόσοφος αληθινός, κι έχει μ' άλλου είδους φιλοσοφία να κάνει, με την πρακτική φιλοσοφία, την κάθαρση δηλαδή, τη φυσική θεωρία και τέλος τη μυστική θεολογία, αυτή τη θέωση του ανθρώπου.

Έσβησε το λυχνάρι του και γύρισε πλευρό με δυσκολία. Έπιασε το κομποσκοίνι του και φώναζε τους μαθητές του, να 'ρθουν δίπλα του. Δε θα βγει να καρτερέσει σύνταχα στην πόρτα τον ταχυδρόμο να φανεί, όπως τους είχε πει, για να τον βαστάνε ως εκεί μην πέσει και χτυπήσει. Δε χρειάζεται, τους είπε, γιατί ξέρει κι άλλον τρόπο, γρηγορότερο, ενώ τα χέρια του ήδη γυρνούσαν τους πολυκαιρισμένους κόμπους. Έτσι τους είπε και τ' άκουσαν κατάκαρδα στο Καρπενήσι, που 'χαν πάει για δουλειές.

Κι άρχισε να μιλάει με τους φίλους του ο Ευγένιος, ο φιλόσοφος ο αληθινός...